

Vincenc Strouhal

IV. Závěrek

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, Vol. 21 (1892), No. 5, 212--217

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/123023>

Terms of use:

© Union of Czech Mathematicians and Physicists, 1892

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

s horlivou snahou a vřelou oddaností pro památku velikého, *prvního* astronoma *českého*. Všichni přátelé a ctitelé našeho drahého a ctěného učence, na jehož život tak krásně se hodí heslo Tyge Brahe-ho: „*Non haberi, sed esse,*“ budou chovati v uctivé upomínce jméno: „August Seydler“.

IV. Závěrek.

Napsal

prof. dr. **Vincenc Strouhal.**

V předcházejících dvou statích oceněna jest vědecká činnost Seydlerova se stanoviska odborníků. Chtějíce býti úplnými, musíme vzpomenouti též četných jeho prací uveřejněných jednak v našich časopisech belletristických neb přírodovědeckých za účelem všeobecného poučení o některých zajímavých otázkách vědeckých, jednak v časopisech kritických za účelem posouzení vědecké činnosti jiných badatelů aneb rozhovoru o některých otázkách časových.

Seydler dovedl psáti populárně s velkým úspěchem. Jako hleděl sám o vědeckých otázkách zjednatí sobě jasný názor, proniknouti věc a tím ve vlastním jádru vystihnouti, tak dovedl jako učitel také jasně věc přednésti a jako spisovatel populární i čtenářům méně odborně vzdělaným vyložiti. Myslím, že také četba populárních spisů francouzských a anglických, jichž si Seydler všímal se zálibou, nemálo k tomu přispěla. Jestliž známo, že dovedou zejména fysikové a astronomové angličtí a francouzští psáti populárně s velkým úspěchem — že jsou mistry v tomto oboru; četba jich spisů nezůstala dojistá bez vlivu na Seydlera.

Budtež zde uvedeny následující jeho články populární:

A. Astronomické:

Hynoucí svět. Květy II. 1. 1880.

Astronomia nova. Lumír XII. 1884.

Starší a novější názory o původu světa. Květy VII. 2. 1884.

O gravitaci. Živa I. 1891.

B. Fysikální:

O slunečném teple a světle. Osvěta 1885 číslo 10.

Modré slunce. Květy VIII. 1. 1886.

C. Geofysikalní:

Severní záře. Lotos 1870.

Zemětřesení. Květy III. 1. 1881.

D. Různé:

Žena v exaktních vědách. Květy V. 2. 1883.

Několik slov o kalendáři. Kalendář ústřední Matice školské 1886.

Co se pak dále týče jeho úvah kritických, byly tyto zajímavavy zvláště tím, že Seydler, mluvě o vědeckých spisech neb pojednáních, nepřestával na pouhém referování, nýbrž připojoval též vlastní soud o věci a uváděl pro tento své důvody; tím staly se jeho recense velmi poučnými — neboť každá diskusse, věcně vedena, jest s prospěchem a vede k myšlénkám novým, kteréž tříbí a zdokonaluje. Mnohé z těchto kritik vyšly pod chiffrou; takových — jež chtěl Seydler úmyslně uveřejniti anonymně — zde neuvádíme. Poukazujeme však k následujícím velmi zajímavým:

Poznámka k článku: O čtvrtém stavu aggregačním čili o hmotě zářící od Fr. Čecháče. Časop. pro pěst. math. a fys. IX. pag. 191, 1880.

Dr. K. Kroman: Unsere Naturerkenntniss. Kodaň 1883. Athenaeum I. pag. 250, 1884.

J. Violle, Cours de Physique Tome I. Paris 1883—1884; Athenaeum IV. pag. 93, 1887.

P. G. Tait, Properties of Matter. Edinburgh 1885. Athenaeum IV. pag. 122, 1887.

E. Mouchez: La photographie astronomique à l'observatoire de Paris et la carte du ciel. Paris 1887. Athenaeum VI. pag. 41, 1889.

K. Zenger: O nové soustavě světové na základě elektrodynamických zákonů. Praha 1890. Athenaeum VIII. pag. 140, 1891.

K tomu druží se jeho úvahy o některých otázkách vědeckých neb časových. Hledíce k odborům astronomie a fysiky uvádíme rozpravy následující:

O fysikalním bádání doby nejnovejší. Athenaeum I. pag. 3, 1884.

O pokroku astronomie v posledním desetiletí (1876—86). Athenaeum IV. pag. 282, 1887.

Konečně uvádím článek, kterýž Seydler uveřejnil v Časop. pro pěst. math. a fys. (ročník XX.) roku 1891 — krátce před svou smrtí: Glossy k učební látce fysiky na školách středních — kterýžto článek měl býti patrně zahájením celé serie článků podobných, zajímavých zejména pro účely škol středních —; smrt však nelítostná stihla jej dříve než se kdo ještě počátkem jeho roku úmrtního 1891 nadál — přerušivši jeho život příliš záhy pro vědu vůbec a pro českou vědu zvlášť! —

Památník Tychonova syna obsahuje rukou Tychonovou psané verše:

Disce puer virtutem ex me
durumque laborem
fortiter et sortis sustinuisse
vices
Tycho Brahe
filio
Tychoni primogenito
scripsi
Anno 1599 Febr. 28
Witebergae.

Slova tato vstupovala mi často na mysl, když jsem psal životopis Seydlerův. Bylo mi, jako bych je znovu napsati měl — jménem Seydlerovým — pro jeho jediného syna. Byltě zajisté celý život Seydlerův stálou, neúmornou prací od té chvíle, kdy vstoupil do škol, až do posledních jeho dnů — prací důkladnou a pečlivou, kteráž musí vzbuditi největší úctu a uznání. A jak mnoho Seydler musil vytrpěti v životě svém, poznal čtenář z líčení předchozího. Již jeho choroba dolehala na něho tížíc jeho mysl a zachmuřujíc jasný rozhled životní; ačkoliv Seydler nikdy sobě nestěžoval, ba nikdy — z jemné šetrnosti k svým přátelům — o svém stavu zdravotním ani nemluvil. K tomu ty kruté rány osudu, kteréž stihaly jeho rodiče, bratra a sestry a zničily i šťastný jeho život rodinný.

Jest mi, jakoby ze všeho toho vyznívala slova Tychonova: „Uč se, synu, ode mne šlechtnosti a těžké práci, jakož i snášení statečně rozmary osudu“ — a jakoby slovy těmito mluvil Seydler nejen k synu svému, nýbrž i k žákům svým a k našemu dorostu vědeckému vůbec! Kéž by nám z dorostu tohoto vzešli ku prospěchu vědy české a k oslavě jména českého

mnozí mužové tací, jako byl Seydler, kteřížby dle tohoto skvělého vzoru pracovali pro vědu se zápalem a nadšením, spojující píli s důkladností a hloubkou a kteřížby při tom nesli se tím ideálním názorem, tím citem pro vše dobré a šlechetné, jaký si vždy uchoval Seydler!

O tom pak jsem přesvědčen, že právě žáci Seydlerovi, jichž za svého téměř dvacetiletého působení učitelského vchoval počet značný, rádi si vzpomenou na tohoto svého učitele a že v jejich srdcích tak jako v srdcích četných jeho přátel bude žiti jeho památka. —

Nad hrobem Seydlerovým promluvil jeden z četných jeho přátel, kteří jej doprovodili až ke hrobu, p. dv. rada prof. Dr. Albert řeč, kteráž vroucností svou mocně uchvacovala srdce přítomných:

„Na východě vlasti české, kde se divoká Orlice vine pohořím, stála kolébka muže, jehož ubohé tělo složeno v této rakvi.

Vídal jsem jej u nás, sám jsa děckem, jako malého chlapečka, jehož oko těkalo po hračkách. Pak od nás odešli, a nebylo o rodině té slyšet.

Po mnohých letech jsem potkal Seydlera v Praze. Spatřil jsem muže vyspělého, na jehož tváři se ukazovaly stopy hlubokého myšlení. Jméno jeho bylo vyslovováno s úctou. Obecně bylo přesvědčení, že má v sobě poklad darův neobyčejných.

Tehdá část akademické omladiny naší, vedena jsouc staršími pěstouny, obrátila se s neobyčejnou horlivostí na pěstování věd mathematických a fysikalních. Pěstovali vědu k vůli vědě, ale pěstovali ji prostředkem nejmilejším, prostředkem jazyka mateřského. Zakládána mathematická literatura česká, jež nyní z počátků oněch dospěla tak, že je naší chloubou. Práce tyto byly jako anticipace české university, snad podle starého předpisu: *Μηδὲὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω*. Branou matematiky do chrámu věd ostatních. Mezi vůdci těchto přesných a těžkých směrů záhy byl August Seydler.

Brzo po tom dostalo se nám vysokých škol českých, a Seydler se stal professorem. Není tuto místo, aby se mluvilo o četných a důvtipných jeho pracích vědeckých, jež budily pozornost i v cizině. Ale s vděčností musíme v tomto okamžiku vyznat, že

Seydler jsa ještě docentem, začal objemné své dílo o základech theoretické fyziky, jež je v písemnictví našem dílem klassickým, skutkem hlubokého myslitele a velikého učitele. On byl obojím velmi záhy. Bylo-li zřízení university české událostí pro národ náš velevýznamnou, bylo i očekávati, že fakulta filosofická — jež posud representuje onu universalnost vysokých škol středověkých — pohne silně duševním aparátem národním. Tak se i stalo.

Seydler stál všude tam, kde běželo o nejvyšší svědomitost a přesnost vědeckou, kde běželo o pravdu neúprosnou, o založení nových směrů a prací. Stál tam z hlubokého přesvědčení radostně a s celou rozhodností své povahy.

Největší jeho starostí bylo, aby se české universitě dostalo ústavu astronomického. Horlivost jeho snahy a autorita jeho jména vedly ke zdárnému výsledku. Ústav astronomický založen, a Seydler se ubytoval na Letné. Vida před sebou město, kde Tycho de Brahe pracoval a Kepler dlel, kde i Seni z hvězd nebeských věštiti chtěl osudy lidské, vida před sebou město slavných astronomův a astrologův, viděl před sebou i minulost i přítomnost svého národa, k němuž lnul s láskou velikou, která povznešena jsouc nad vlnobitím všedních diskussí denních, jevila se v nejpřesnější vědecké práci.

Tu jsme se zase setkali. Podotkl jsem mu, že hvězdárna Žamberská, kterou snad jako dítě vídal, už zrušena, že však on, rodák Žamberský, za to jest prvním professorem astronomie na české universitě. Usmál se svým milým způsobem a vyslovil touhu, že by rád spatřil své město rodné. Věda o jeho chorobě, pátral jsem, zdali mysl jeho je zaražena. Ale sotva sem tam se zjevila stopa tiché resignace; ani slůvkem se nezmínil o své chorobě. Resignace ta byla tak šetrná, že tanula na mysl člověku květina, s níž první listy opadávají, anebo hvězda, směřující tam, kde zapadá a — nic více. Ale pustil se do hovoru o themech vznešených, o nejtěžších záhadách rozumu lidského, o věcech božských i lidských a vypravuje, kterak obcoval se ctihodným Fechnerem, přiznával se k idealismu tohoto známého fysika a filosofa. Když jsme se, ztrávivše celý den v rozmluvách takých, konečně loučili, poznal jsem, že je Seydler jedním z nejhlubších duchů v Čechách a jedním ze srdcí nejslechetnějších.

Za takového byl považován jednomyslně mezi těmi, kteří povoláním anebo přátelsky stýkali se s ním. Ryzost jeho povahy byla tak obecně uznána, že se mu dostalo praedikátu *anima candida*.

Na takové výši rozumové i mravní stoje, zdál se býti povolán k věcem velikým. Nelítostná smrt jej vyrvala úkolu vznešenému. Což divu, že si vzpomínáme onoho slova, jež druhdy opat svatohavelský, maje pohřební kázání nad rakví muže výborného, se srdečnou naivností citu středověkého k nebesům zavolal: *Vide domine et considera, quem virum vindemiaveris ita*.

Jestli za večera našich dnů v duševní práci české — dejž to Bůh — nastanou okamžiky radostné, my staří zasteskneme si: Žel, že tu není Seydlera, aby se toho byl dočkal.

Vám pak mladým jest plakati. Tobě, mládeži akademická, odešel vůdce štítu skvoucího. Se starého učení Karlova spadl jeden prapor bílý. Ano on byl ten jinoch v básni Longfellowě, jenž chvátaje po horách, má prapor vztýčený s heslem: *Excelsior!* A konec jeho byl jako konec té básně:

Zde za ranního úsvitu
V své kráse leží bez citu
a s výše, kde se oblak skvěl,
hlas, jak by hvězda spadla, zněl:
Excelsior!

Augustine Seydlere! Nevrátil jsi se více domů! Nepřišel jsi do svého rodného města. Přináším ti ze zahrad našich sousedů nejkrásnější květy naší horské krajiny. Odpočívej v pokoji! Potomci naši dobře budou věděti, kdo jsi byl a kde jsi spatřil světlo světa tohoto. Kolébka a rakev — a jaký to vznešený život mezi nimi rozepjat!

A tak spustme s uctivostí tělesné tyto ostatky do klidu přírody, do lůna mateřské země, do půdy zasvěcené, s láskou vrhejte hrstku hlíny na tuto rakev a s věrností, jež trvá za hrobem, rcete za zemřelým milé slovo:

„Věčná ti budiž mezi námi paměť!“
